

THAM LUẬN

Xử lý lợc bình, khai thông dòng chảy của các sông và hệ thống kênh, rạch trên địa bàn tỉnh Bình Dương

1. Tình hình thủy văn, sông ngòi của tỉnh Bình Dương

Chế độ thủy văn của các con sông chảy qua tỉnh và trong tỉnh Bình Dương thay đổi theo mùa: mùa mưa nước lớn từ tháng 5 đến tháng 11 (dương lịch) và mùa khô (mùa kiệt) từ tháng 11 đến tháng 5 năm sau, tương ứng với 2 mùa mưa nắng. Bình Dương có 3 con sông lớn, nhiều rạch ở các địa bàn ven sông và nhiều suối nhỏ khác.

Sông Đồng Nai là con sông lớn nhất ở miền Đông Nam Bộ, bắt nguồn từ cao nguyên Lâm Viên (Lâm Đồng) dài 635 km nhưng chỉ chảy qua địa phận Bình Dương ở Tân Uyên. Sông Đồng Nai có giá trị lớn về cung cấp nước tưới cho nền nông nghiệp, giao thông vận tải đường thủy và cung cấp thủy sản cho nhân dân.

Sông Sài Gòn dài 256 km, bắt nguồn từ vùng đồi cao huyện Lộc Ninh (tỉnh Bình Phước). Sông Sài Gòn có nhiều chi lưu, phụ lưu, rạch, ngòi và suối. Sông Sài Gòn chảy qua Bình Dương về phía Tây, đoạn từ Lái Thiêu lên tới Dầu Tiếng dài 143 km, độ dốc nhỏ nên thuận lợi về giao thông vận tải, về sản xuất nông nghiệp, cung cấp thủy sản. Ở thượng lưu, sông hẹp (20m) uốn khúc quanh co, từ Dầu Tiếng được mở rộng dần đến thị xã Thủ Dầu Một (200m).

Sông Thị Tính là phụ lưu của sông Sài Gòn bắt nguồn từ đồi Cam xe huyện Bình Long (tỉnh Bình Phước) chảy qua Bến Cát, rồi lại đổ vào sông Sài Gòn ở đập Ông Cộ. Sông Sài Gòn, sông Thị Tính mang phù sa bồi đắp cho những cánh đồng ở Bến Cát, thị xã, Thuận An, cùng với những cánh đồng dọc sông Đồng Nai, tạo nên vùng lúa năng suất cao và những vườn cây ăn trái xanh tốt.

Sông Bé dài 360 km, bắt nguồn từ các sông Đắc RôLáp, Đắc Giun, Đắc Huýt thuộc vùng núi tỉnh Đắc Lắc hợp thành từ độ cao 1000 mét. Ở phần hạ lưu, đoạn chảy vào đất Bình Dương dài 80 km. Sông Bé không thuận tiện cho việc giao thông đường thủy do có bờ dốc đứng, lòng sông nhiều đoạn có đá ngầm, lại có nhiều thác ghềnh, tàu thuyền không thể đi lại.

Trong đó, sông Sài Gòn và sông Đồng Nai là hai con sông lớn mà theo quy hoạch của Bộ Giao thông Vận tải là có nhiều tiềm năng phát triển. Cụ thể đoạn sông ngã ba kênh Tẻ - Bến Súc (sông Sài Gòn, dài 90km) và ngã ba kênh Tẻ - Hiếu Liêm (sông Đồng Nai, dài 90km) có chiều rộng đáy sông 60m, độ sâu 5,5m; chiều rộng luồng đạt tiêu chuẩn sông cấp III, độ sâu đạt tiêu chuẩn sông cấp I, độ tĩnh không các cầu qua sông đạt tiêu chuẩn cấp IV. Bảo đảm cho các phương tiện sà lan tự hành có trọng tải từ 1.000 - 2.000 tấn qua lại thuận lợi.

2. Hiện trạng lợc bình

Thời gian qua, các sông và hệ thống kênh, rạch trên địa bàn tỉnh Bình Dương có nhiều lợc bình, cỏ dại sinh sôi, phát triển với tốc độ rất nhanh, nhiều đoạn gần như kính mặt; đồng thời, bùn đất bồi lấp ngày càng nhiều đã làm hạn chế dòng chảy, gây khó khăn cho việc đi lại của tàu thuyền, làm ảnh hưởng đến cảnh quan, vệ sinh môi trường. Mặc dù các ngành, các địa phương trên địa bàn tỉnh đã nhiều lần ra quân xử lý, khai thông dòng chảy nhưng hiệu quả chưa cao, chưa xử lý được trên diện rộng nên

lục bình, cỏ dại vẫn tiếp tục phát triển, bùn đất vẫn tiếp tục bồi lấp làm ách tắc giao thông và tiềm ẩn nguy cơ lật tàu, chìm thuyền. Chính vì thế, việc xử lý lục bình là việc cấp bách cần làm quyết liệt để tàu thuyền thông thương, bảo đảm các tuyến giao thông đường thủy huyết mạch, bảo đảm quyền lợi kinh tế của khu vực nói chung và Bình Dương nói riêng.

Cụ thể là sông Sài Gòn kéo dài từ hồ Dầu Tiếng về Tp. Hồ Chí Minh do có độ dốc thấp thủy triều tác động không lớn như nhiều con sông khác nên dòng chảy chậm. Đây là một trong những nguyên nhân chính khiến cho lục bình có điều kiện sinh trưởng ổn định và gây khó khăn cho tàu bè qua lại trên sông, trong đó khu vực sông Bạch Đằng, đoạn đi qua TP.Thủ Dầu Một trong vài năm gần đây đặc lục bình. Hàng năm, từ Tết Nguyên đán đến tháng 9, lục bình từ thượng nguồn tràn về lấp gần kín mặt sông, tàu thuyền qua lại rất khó khăn. Từ cầu Ông Cộ ngược dòng Thị Tính, những năm qua, bất chấp nỗ lực của chính quyền địa phương, lục bình vẫn xanh tốt quanh năm nên những người làm nghề chở cát hạn chế đi vào con sông này. Có nhiều nơi lục bình dày đặc chỉ còn lối giữa, những người chở cát phải dùng sào gạt đi mới kiếm được chỗ tấp vào bờ giao, nhận hàng. Sông Thị Tính cũng là một nhánh của sông Sài Gòn nên cầu Ông Cộ, nơi tiếp giáp giữa hai dòng sông lục bình dày đặc. Hàng năm, các đợt ra quân dẹp lục bình của tỉnh và thị xã Bến Cát cũng chọn nơi này làm trọng điểm nhưng vẫn không vớt xuể. Và đến hện lại lên, năm nào lục bình cũng phủ dày kín sông Sài Gòn, sông Thị Tính khiến tàu thuyền không di chuyển được, sinh hoạt của người dân gặp nhiều khó khăn.

3. Các phương án xử lý lục bình

Việc xử lý lục bình, khơi thông dòng chảy tại tỉnh Bình Dương được thực hiện vào năm 2005 bằng nhiều hình thức như Công ty TNHH MTV Cấp thoát nước - Môi trường Bình Dương liên tục cho sà lan có máy móc hỗ trợ xử lý lục bình khu vực cầu Ông Cộ, trường Sĩ quan Công binh tỉnh cũng hỗ trợ tàu bè, phương tiện giải quyết lục bình trên sông Sài Gòn (khu vực sông Bạch Đằng, đoạn đi qua TP.Thủ Dầu Một). Năm 2012, Tổng Công ty Becamex IDC đã thực hiện việc vớt lục bình trên các tuyến sông làm phân bón cây sao. Tuy nhiên, phương án này tiến hành không được lâu do hiệu quả kinh tế không cao.

3.1. Giai đoạn 1

Trước thực trạng trên, ngày 23/8/2013, UBND tỉnh Bình Dương ban hành Kế hoạch số 2473/KH-UBND về việc xử lý lục bình, khai thông dòng chảy của các sông và hệ thống kênh, rạch trên địa bàn tỉnh. Các sở, ngành, đơn vị có liên quan và các huyện, thị xã, thành phố đã triển khai nhiều hoạt động xử lý lục bình, khai thông dòng chảy, vệ sinh môi trường các sông và nhiều kênh rạch trên địa bàn tỉnh trong 10 ngày (từ ngày 10 – 19/9/2013). Đối với cấp tỉnh giao cho Công ty TNHH MTV Cấp thoát nước và Môi trường Bình Dương điều động phương tiện, nhân lực để tổ chức thực hiện tại 02 địa điểm thí điểm là khu vực cầu Ông Cộ và cầu Bà Cô. Các cấp huyện, thị xã, thành phố sẽ huy động lực lượng, phương tiện tại chỗ để thực hiện, nòng cốt là lực lượng đoàn viên thanh niên, dân quân...(có sự hỗ trợ của lực lượng thanh niên của Tỉnh Đoàn).

Theo đó, Công ty TNHH MTV Cấp thoát nước và Môi trường Bình Dương bắt đầu thực hiện tại cầu Ông Cộ và cầu Bà Cô. Do chưa có máy móc chuyên dùng nên phương thức thực hiện là dùng xà lan ngăn lục bình từ ngoài sông Sài Gòn cho lục bình trôi vào cầu Bà Cô dùng máy đào có độ chế gàu mức bằng lưới để vớt lục bình.

Sau khi vớt lên bờ dùng xe ép rác chở về Xí nghiệp xử lý chất thải để xử lý. Chỉ tính riêng năm 2013, Công ty TNHH MTV Cấp thoát nước và Môi trường Bình Dương đã vớt khoảng 150 tấn lục bình trên sông Sài Gòn.

3.2. Giai đoạn 2

Do sự sinh sôi phát triển quá nhanh của lục bình phát triển nhanh, dày đặc trên các sông, rạch trên địa bàn tỉnh Bình Dương, nên ngày 17/4/2014, UBND tỉnh Bình Dương có công văn khẩn số 1151/UBND-KTN về việc tiếp tục triển khai các hoạt động khai thông dòng chảy, vệ sinh môi trường trên các sông và hệ thống kênh rạch.

a) Đối với cấp tỉnh

Thực hiện chỉ đạo của Ủy ban nhân dân tỉnh, Sở Tài nguyên và Môi trường đã phối hợp với Công ty TNHH MTV Cấp thoát nước Môi trường Bình Dương tiến hành khảo sát, lựa chọn và triển khai thực hiện đợt 2 việc vớt lục bình và khai thông dòng chảy tại một số điểm trọng yếu trên địa bàn thành phố Thủ Dầu Một và thị xã Bến Cát như sau:

- Từ ngày 12/9/2013 đến 21/9/2013: Thực hiện xử lý lục bình và khai thông dòng chảy tại cầu Bà Cô thuộc phường Tương Bình Hiệp, thành phố Thủ Dầu Một.

- Từ ngày 11/12/2013 đến 17/12/2013: Thực hiện xử lý lục bình và khai thông dòng chảy khu vực rạch Nhà Thờ và rạch Đáy thuộc xã Chánh Mỹ, thành phố Thủ Dầu Một.

- Từ ngày 02/01/2014 đến 11/01/2014: Thực hiện xử lý lục bình và khai thông dòng chảy trên sông Sài Gòn đoạn ấp Bến Giăng, xã Phú An, thị xã Bến Cát, đoạn phường Phú Cường, thành phố Thủ Dầu Một.

- Từ ngày 10/01/2014 đến 19/01/2014: Thực hiện xử lý lục bình và khai thông dòng chảy trên sông Sài Gòn đoạn ấp Bến Giăng, xã Phú An, thị xã Bến Cát, đoạn phường Phú Cường, thành phố Thủ Dầu Một; một số kênh, rạch khu vực phường Chánh Nghĩa, thành phố Thủ Dầu Một.

- Từ ngày 10/02/2014 đến 19/02/2014: Thực hiện xử lý lục bình và khai thông dòng chảy trên sông Sài Gòn đoạn ấp Phú Thuận, xã Phú An, thị xã Bến Cát.

- Từ ngày 25/3/2014 đến 31/3/2014: Thực hiện xử lý lục bình và khai thông dòng chảy trên sông Sài Gòn đoạn ấp Phú Thuận, xã Phú An, thị xã Bến Cát.

- Từ ngày 01/4/2014 đến 12/4/2014: Thực hiện xử lý lục bình và khai thông dòng chảy trên sông Sài Gòn đoạn ấp Mỹ Hảo I, phường Chánh Mỹ, thành phố Thủ Dầu Một.

- Từ ngày 28/4/2014 đến 02/5/2014: Thực hiện xử lý lục bình và khai thông dòng chảy trên sông Sài Gòn đoạn ấp Bến Giăng, xã Phú An, thị xã Bến Cát, đoạn phường Phú Cường, thành phố Thủ Dầu Một. Trong đó, Công ty Biconsin xin tiếp nhận một số lục bình để ủ bón cây xanh.

Phương thức thực hiện: Dùng nghe máy gom cỏ dại, lục bình lẫn rác tải và sử dụng phao thép, máy đào để trực vớt lên bờ, sau đó chuyển lên xe ép rác để tách nước giảm trọng lượng và vận chuyển đến Xí nghiệp xử lý chất thải. Tổng khối lượng cỏ dại, lục bình và các chất thải được trực vớt trong 8 lần nêu trên là khoảng 2.500 tấn, với tổng kinh phí thực hiện là khoảng trên 450.000.000 đồng.

Do kinh phí sự nghiệp môi trường không đủ thực hiện, nên chi phí trên không bao gồm chi phí vận chuyển, ước tính nếu tính chi phí vận chuyển là: $2.500 \text{ tấn} : 10 \text{ tấn/chuyến} = 250 \text{ chuyến} \times 800.000 \text{ đồng/chuyến} = 200.000.000 \text{ đồng}$.

Bên cạnh đó, Tỉnh Đoàn Bình Dương cũng triển khai thực hiện, vận động các đoàn viên thanh niên và lực lượng thanh niên xung phong tham gia khai thông dòng chảy, vệ sinh môi trường phát quang cỏ dại thông qua các hoạt động như ngày chủ nhật xanh, ngày thứ bảy tình nguyện,... Từ quý 4 năm 2013 đến nay, Tỉnh Đoàn đã tổ chức ra quân thực hiện vớt lục bình và khai thông dòng chảy tại các kênh rạch trên địa bàn tỉnh khoảng 200 đợt và trên sông Sài Gòn khu vực Bạch Đằng 01 đợt (tháng 4 năm 2014).

b) Đối với cấp huyện

Thực hiện chỉ đạo của Ủy ban nhân dân tỉnh Bình Dương, Ủy ban nhân dân thành phố Thủ Dầu Một, thị xã Bến Cát và huyện Tân Uyên đã xây dựng kế hoạch và triển khai thực hiện việc xử lý lục bình và khai thông dòng chảy tại địa phương như sau:

- Phòng Tài nguyên và Môi trường thành phố Thủ Dầu Một phối hợp với ủy ban nhân dân các phường vận động và huy động người dân tham gia thực hiện vớt lục bình, khai thông dòng chảy tại nhiều địa điểm như: Rạch Cụt và rạch Nút thuộc xã Chánh Mỹ (vào ngày 28, 29/12/2013), rạch Bà Khai và suối Cát thuộc phường Phú Thọ (vào ngày 14/12/2013), cầu ông Kiềm đến giáp sông Sài Gòn thuộc phường Phú Cường (vào ngày 14/12/2013), rạch Bảy Dàn thuộc phường Chánh Nghĩa (vào ngày 7/12/2013), khu vực cầu Xây thuộc phường Tương Bình Hiệp (vào ngày 14/12/2013), và một số rạch thuộc phường Tân An (vào ngày 14/12/2013). Có khoảng 900 người đã tham gia thực hiện vớt lục bình, khai thông dòng chảy đợt 2 trên địa bàn thành phố Thủ Dầu Một. Tổng khối lượng cỏ dại, lục bình và các chất thải được trực vớt khoảng 88,5 tấn và kinh phí thực hiện là 57.288.000 đồng.

- Ủy ban nhân dân thị xã Bến Cát tiếp tục duy trì thực hiện vớt lục bình, khai thông dòng chảy tại một số khu vực như rạch mương Dầu Nhỏ thuộc xã An Tây (vào ngày 19/12/2013) và rạch Bảy Chép thuộc xã An Điền (vào ngày 20/12/2013), tổng chiều dài kênh rạch được khai thông là 800m với sự tham gia của 190 người, kinh phí thực hiện là 28.700.000 đồng.

- Ủy ban nhân dân huyện Tân Uyên thực hiện vớt lục bình, khai thông dòng chảy trên 1km rạch Mương Kênh thuộc thị trấn Thái Hòa (vào ngày 20/3/2013), với số lượng tham gia khoảng 200 người, lượng cỏ dại, lục bình và các chất thải được trực vớt khoảng 10 tấn.

Phương thức thực hiện khai thông dòng chảy, vệ sinh môi trường ở quy mô cấp huyện vẫn được thực hiện chủ yếu là thủ công. Lục bình, cỏ dại, rác thải,... được băm chặt bằng dao, rục để tác thành những mảnh nhỏ rồi trực vớt lên bờ. Một số được xe ép rác của Công ty TNHH MTV Công trình đô thị Bình Dương thu gom, vận chuyển đi chôn lấp, một số được người dân thu gom để dùng làm phân bón cho cây trồng.

4. Đề xuất giải pháp vớt và xử lý lục bình

Trước thực trạng lục bình tràn ngập trên các sông Vàm Cỏ Đông, sông Sài Gòn, và sông Đồng Nai, Ủy ban nhân dân các tỉnh Tây Ninh, Bình Dương, Đồng Nai và Tp. Hồ Chí Minh đã có chỉ đạo các sở, ngành có liên quan thu gom lục bình để khai thông dòng chảy, vệ sinh môi trường trên các sông và hệ thống kênh rạch. Tuy nhiên việc

thực hiện này cũng chỉ mang tính chất đối phó và tạm thời, chủ yếu tập trung ở các khu vực có tính cấp thiết, do đó chưa giải quyết hiệu quả vấn đề vớt và xử lý lục bình mang tính lâu dài.

Để thực hiện việc vớt lục bình, khai thông dòng chảy của các sông và hệ thống kênh, rạch trên diện rộng và duy trì thực hiện liên tục để hạn chế lục bình sinh sôi, phát triển trở lại thì các tỉnh, thành như Tây Ninh, Bình Dương, Đồng Nai và thành phố Hồ Chí Minh cần thực hiện như sau:

- Phối hợp triển khai đồng loạt việc xử lý lục bình, khai thông dòng chảy trên các sông Vàm Cỏ Đông, sông Sài Gòn và sông Đồng Nai.

- Mua sắm máy vớt lục bình chuyên dụng của Trung tâm Nghiên cứu và Phát triển công nghệ & Máy công nghiệp thuộc Trường Đại học Công nghiệp thành phố Hồ Chí Minh để vớt lục bình (*cần tham khảo thêm máy cắt, vớt, ép lục bình của anh Hồ Văn Luyện ở thôn La Phong, xã Đại Đồng, huyện Đại Lộc, tỉnh Quảng Nam. Sở KH&CN Tây Ninh đã tham quan rồi*).

- Dùng nguyên lục bình làm biogas (Tây Ninh đã triển khai) và làm ván dăm (Bình Dương triển khai).

- Riêng Tây Ninh, Bình Dương và Đồng Nai tiếp nhận công nghệ chuyển giao xử lý lục bình làm phân bón từ Trung tâm CNSH Tp. Hồ Chí Minh, sau khi đề tài của đơn vị này nghiệm thu đạt kết quả (tháng 8/2014).

- Ủy ban Bảo vệ môi trường lưu vực hệ thống sông Đồng Nai nghiên cứu và đề ra giải pháp hạn chế sự sinh trưởng và phát triển của lục bình.